

Namn att minnas

Elisabet Sjövall

Bland professor Gunnar Myrdals många sällsamma hugskott är ett av de mest besynnerliga — och därmed är mycket sagt — det som han för några år sedan gav uttryck åt när han förklarade att inte inom något parti är det så högt i tak som inom socialdemokratin. Hr Myrdal nämnde inte om han bara avsåg Sverige men i betraktande av hans vanligtvis globala tankeverksamhet är det väl troligt att han avsåg hela världen. Alltså: i intet parti på jorden råder en sådan åsiktsfrihet, ett sådant utrymme för självständiga personer med avvikande uppfattningar som i Sveriges socialdemokratiska arbetarparti.

Detta påstående fick en intressant belysning senast i våras då valberedningen i Göteborgs arbetarkommun lät dr Elisabet Sjövall, som i tolv år intagit första platsen på de göteborgska socialdemokraternas andrakammarlista, förstå att hon borde avböja förnyad nominering. Dr Sjövall, som är en frejdig och frispråkig person, vars ordval ofta försatt riksdagsstenograferna i svåra samvetkonflikter, där kravet på sanningstrohet kolliderat med kravet på protokollärt dekorum, vägrade att rätta sig efter den fina vinken. ”Jag har inte misskött mig och tänker förbanne mej dö med stövlarna på”, yttrade hon på sitt karakteristiska sätt.

Därmed gick det inte längre att hålla saken innanför partikonklavernas lyckta dörrar. Valberedningen nödgades föreslå arbetarkommunen att stryka dr Sjövall från hennes plats på listan och arbetarkommunen följde — vad annars? — valberedningens förslag.

Beslutet var om inte häpnadsväckande — att säga det vore kanske alltför artigt mot arbetarkommunen — så i varje fall uppseendeväckande och lika beklagligt som i alla bemärkelser anmärkningsvärt. Dr Sjövall är en framstående forskare på det socialmedicinska området med befolkningsfrågan och abortfrågan som specialitet. När hon år 1956 lät sig övertalas att bli riksdagskandidat och

invaldes i andra kammaren var det något av en politisk sensation. Det var nämligen första gången som någon kvinna toppat en andrakammarlista samtidigt som hon debuterade i riksdagen och första gången en läkare med partibeteckningen (s) tagit säte bland våra lagstiftare. Dr Sjövall beslöt att ägna sig åt politiken just för att i praktiskt reformarbete kunna omsätta sina forskningsresultat. Det är därför, välvilligt uttryckt, ett utslag av ödets ironi att det Göteborgs arbetarkommun lade henne till last var att hon sysslat för mycket med forskning och för litet med partipolitik och valarbete.

Forskarna har länge anklagats för att vända ryggen åt politiken och försumma den nödvändiga samordningen mellan politik och vetenskap. I riksdagen råder en skriande brist på personer med kompetens att yttra sig i de för hela samhällslivet alltmer centrala forskningsspörsmålen. Elisabet Sjövall har gjort en mycket värdefull insats för att i sin mån motverka denna brist. Som expert i abortutredningen har hon utfört ett högt kvalificerat arbete och hennes av varm mänsklighet och äkta socialt patos burna riksdagsanföranden i socialmedicinska och andra frågor har oberoende av partigränser avlyssnats med intresse och respekt.

Till tack för detta fick hon alltså i våras med tre dagars varsel — ett bortsett från själva sakfrågan otillständigt tillvägagångssätt — veta att hon mot sin vilja icke skulle åternomineras. Man frågar sig varför? Arbetarkommunen i Göteborg har dr Sjövall förutan tillräckligt många riksdagskandidater, som kan syssla med partipolitik och valarbete. Däremot har den ingen annan med dr Sjövalls speciella möjligheter att på ett fruktbart sätt kombinera forskning och politik. Skall man fatta arbetarkommunens nomineringspolitik som ett utslag av ringaktning för forskning och forskare?

Kanske i viss mån. Att antiintellektualism skulle vara den enda eller ens huvud-



sakliga förklaringen är dock föga troligt. Nej, utslagsgivande för arbetarkommunen, eller rättare de högre makter för vilken den varit ett verktyg, har säkerligen varit helt andra och mer realpolitiska, för att inte säga personpolitiska skäl. Det är inte den omständigheten att dr Sjövall sysslat för mycket med forskning och för litet med politik som varit en nagel i ögat på höga vederbörande. Det är det sätt — det ytterst intensiva sätt — på vilket hon sysslat med politik, när hon sysslat med politik. Elisabeth Sjövall har varit en mycket självständig riksdagsledamot. Hon har inte gått i flock och med sina partivänner och inte tjutit med ulvarna. Hon har varit en ensam varginna.

Efterhand har hon kommit att bli något av ett socialdemokratins onda samvete i riksdagen, en obekväm och obehaglig sanningssägerska. Hon har inte dragit sig för att angripa några auktoriteter. Hon har gått till

storms mot själva LO-vatikanen och den lilla klick, som där bestämmer socialdemokratiska tidningars öden. Men vad än värre är — hon har med sitt skarpa intellekt och sin fräna, sarkastiska replikföring härjat svårt i regeringsbänkarna. Hon gjorde en gång en formlig massaker på Ulla Lindström i en NIB-debatt. Hon tog på sin tid dåvarande socialministern Torsten Nilsson i upptuktelse när det gällde bättre vård åt kvinnliga alkoholister. Hon bragte justitieminister Kling ur fattningen genom att på ett klarspråk, som aldrig tidigare hörts i riksdagen säga sitt hjärtas mening om prostitution och våldtäkt inom äktenskapet. Och sist men inte minst: hon har tillåtit sig att ifrågasätta hr Erlanders ställning som allsmäktig bedömare av våra forskningsproblem.

Det är onekligen en ur socialdemokratisk synpunkt betänklig meritlista. Mot den bakgrunden kan det knappast betvivlas att Gö-

teborgs arbetarkommun fått i uppdrag att näpsa Elisabet Sjövall för att hon vågat ha egna åsikter och oförfärat framföra dem, glömsk av all skyldig vördnad mot socialdemokratiska statsråd och LO-pampar. En sanningssägerska i den socialdemokratiska riksdagsgruppen har visat sig vara en för mycket. Det är, som Gunnar Myrdal säger, högt i tak i socialdemokratin.

Elisabet Sjövall föddes i Stockholm 1915 som dotter till rektorn i Katarina Real, Cornelius Sjöwall och är följaktligen, inom parentes sagt, syster till en av våra mest framstående jurister, justitierådet Jochum Sjöwall. Hon tog studenten 1933, blev med. kand. 1937 och med. lic. 1942. Enligt uppgift omvändes hon till socialismen redan när hon var 16 år; i varje fall var hon under studietiden en lågande clartéist och en tid sekreterare i Stockholms Clartésektion, där hon lärde sig sin dräpande debattkonst. Hon ut-

bildade sig till kirurg och gynekolog, men har småningom övergått till psykiatri. Sedan 1955 är hon verksam vid mentalpolikliniken i Göteborg. Hon var i ett par år medlem av Göteborgs stadsfullmäktige, innan hon valdes in i riksdagen. 1960—64 var hon ordförande i RFSU. Vid sidan av sitt medicinska och politiska skriftställarskap har hon också framträtt som skönlitterär författare med romanen "Barlast" och läsdramat "Fyra människor".

Om socialdemokratin tror att den kan döva sitt dåliga samvete genom att avlägsna den fanatiska och passionerade sanningssägerskan Elisabet Sjövall ur riksdagen tar den fel. Utanför riksdagen kommer hon att vara en ännu starkare påminnelse än tidigare om ofördragsamheten och likriktningen inom det socialdemokratiska bossvälde, som man får hoppas kommer att skakas i grunden vid höstens val.

G. U.